

פרוטוקול מס' 104
מישיבת ועדת חוץ ובטחון
ביום ג' ז' בשבט תשנ"ח - 6.2.68 בשעה 10.00

נ כ ח ו :

- חברי הוועדה:
- ד. הכהן - יו"ר
  - ט. אונג
  - י. אלמוגי
  - א. בן-אליעזר
  - ד. ברקת
  - י. חזן
  - ט. יערי
  - ג. כהן
  - ח. לנדאו
  - ג. טאיר
  - ט. נסיר
  - י. סרלין
  - ח. צדוק
  - א. רימלט
  - ז. צור
  - י. רמאל

נ ע ר ר ו :

- חברי הוועדה:
- ע. גוברין
  - י. הררי
  - י. טרידור
  - ש. פרס

מוזמנים:

- יושבר-ראש הכנסת, ק. לוז
- שר הבטחון ס. דיין
- אל"ם א. בוצר
- אל"ם ש. בזית
- אל"ם ד. כרמון
- רס"ן מתי רובינוביץ

מוזכרת הוועדה:

ח. מן

רשמה:

ט. הלנברג

סדר-היום:

1. סקירתו של אל"ם בוצר על הצוללת "דקר".
2. סקירתו של אל"ם בזית על החלפת המטבע המצרי ברצועת עזה ובסיני.
3. דיווח של אל"ם ד. כרמון.

מל"מ 1-6: מן
 2- מל"מ (א. יערי)
 3(7) - מל"מ (ח. יערי)
 4 - מל"מ (ז. צור)
 5 - מל"מ

היו"ר ד. הכהן:

אני מותח את הישיבה.

דיווח של אלון-משנה בואר על הצוללת "דקר"

אל"ם בואר:

הצוללת "דקר" עזבה את פורטסמות באנגליה ב-9 בינואר. היא הגיעה לגיברלטר ב-15 בינואר, תדלקה שם, וב-16 בינואר עזבה את גיברלטר. התנועה שלה מפורטת לגיברלטר היתה בסרביה על פני המים. התנועה מגיברלטר ארצה היתה מתוכננת תוך כדי צלילה, והצוללת צריכה היתה להגיע לחיפה ב-2 בפברואר בשעה 10.00 בבוקר.

הקשר עם הצוללת "דקר" היה תקין עד ה-24 בינואר. בשעה 6.00 היה היתה דרומית לקצה המזרחי של קרטיים, היא דיווחה את הדיווח היומי שלה הכולל אתר, טיכום פעילות של 24 השעות האחרונות, תחזית פעילות ל-24 השעות הבאות, ועל תקלות במידה שיש. הדיווח היה שברתי וללא תקלות. בהתאם להוראות הקשר שהיו קיימות היה על הצוללת לדווח דיווח בקורת כל שמונה שעות. הדיווח הבקורתי האחרון, השברתי, היה ב-25 בינואר בחצות, או ליתר דיוק, ביום ה' בשבוע בשעה 00.1 לפנות בוקר. לפי זה הדיווח הבא שלה צריך היה להיות ביום חמישי בשעה 8.00 בבוקר.

י. רמאל:

מה טכיל דיווח בקורת?

הוא טכיל התקשרות והמלה "בקורת".

אל"ם בואר:

אם כן, כפי שאמרתי, הדיווח הבא צריך היה להיות ביום ה' בשעה 8.00. דיווח זה לא הגיע, והחל בשעה 9.00 התחלנו לחפש את "דקר" מעל גלי האתר. בשעה 12.00 בוצעה התקשרות, שבאותה עת ראינו אותה כהתקשרות הבאה במקום בקורת. באיזור זה יש לעתים הפרעות מטטוסטריות, המפריעות לתנאי הקשר, וחשבנו שהצוללת נתקלת בקשיים בקשר. במשך כל אותו יום ניסינו להקים אתה קשר וקיווינו שהבקורת הבאה תהיה בשעה 8.00 בערב, לאחר שהתחשבנו בתקשרות שהיתה בשעה 12.00. בשעה 8.00 בערב לא היתה בקורת, ובשעה 9.00 בערב עשינו את ההכנות הראשונות לקראת החיפושים עם אור ראשון, כאשר יצאנו מהנחה שם הצוללת נמצאת באיזור מסויים, הרי המפטריות להפעיל כלי שיט לצורך חיפושים הן מובגלות, היות ומשך התנועה הוא 24 - 30 שעות. עשינו גם הכנות ליציאת חיל האוויר עם אור ראשון. בשעה 4.00 בבוקר ניסינו להודיע לצוללת, מתוך הנחה שהיא שומעת אותנו, שעם בוקר יוצא מטוס, ושהיא תנסה להקים קשר. עם בוקר יצא מטוס אחד, בצהריים יצא מטוס שני כאשר המטוס הראשון טרק את אורך הנתביב עד האתר האחרון. אם כן, בצהריים יצא מטוס שני ובשעות הצהריים ואחרי הצהריים המוקדמות התקשרנו עם חיל האוויר הבריטי - מאחר שיש הסכם בדבר הצלה וחיפושים בין שלטונות צה"ל וחיל האוויר הבריטי - כאשר האחריות שלנו היא לגבי האיזור המזרחי. בשעות אחרי הצהריים הפעילו הבריטים מטוסים בהתאם לבזרות שנתנו להם. מבינו גם לצי השיש וגם הם הפנו מסחחות לחיפושים, והחיפושים החלו ביום ו' בבוקר. גם אנחנו הוצאנו באותו בוקר את כלי השיש. מזג האוויר בחלק המזרחי היה באותו יום טביד, בשעה שבחלק המערבי לכיוון קאאא קרטה הוא היה סוער למדי. החיפושים החלו ביום שישי.

ביום שישי אחרי הצהריים, בשעה 17.56, קלטנו

מברק שהיום אנחנו מפקקים מאד במהיימנותו ויש לנו ספק אם אטנם היה זה בסיון התקשרות של "דקר". נוכח המפקקים האלה חזרנו לבדוק שוב ולתחקר את האלחוטאים שהיה להם קשר ביום חמישי. היום אנחנו רואים גם את הקשר של יום חמישי כמסוקס.

ועדת חו"ג
6.1.68

ס ו ר י

דף מס' 2 מתוך 25 דפים
עותק מס' 6 מתוך 7 עותקים

אל"ם בוצר:

מכאן הלכו החיפושים והתרחבו. מבחינה
אווירית כוונה כל מזרח הים התיכון כאשר
בחיפושים הסתתף חיל האוויר שלנו ומטוסים אחרים.

אנחנו הערכנו שלוש אפשרויות לאסון שקרה
לצוללת. האפשרות הראשונה, והנראית אולי הסבירה ביותר היא, שהיתה תקלה
קסטרוטילית ושהצוללת צללה בבת אחת, ואם אמנם זה אירע הרי תוך זמן קצר
היא ירדה לעומק כזה שהיא נמחצה. העומקים במקום זה מגיעים עד 2 ק"מ,
ובמקרה כזה אין לגו מה לחפש. אפשרות שניה היא צירוף של תקלות שגרמו
לצוללת שתהיה במצב של חוסר שליטה, אבל עדיין בציפה. חוסר שליטה, הווה
אוטר, שאין היא מסוגלת להפעיל את הסנועים או לנוע בהתאם לרצונה.
אפשרות שלישית היא מאד בלתי סבירה, אבל אי-אפשר להוריד אותה מן הפרק.
היא אפשרות של חבלה. אני חוזר ומציין שזו אפשרות מאד בלתי סבירה.

התרכזו בעיקר סביב לאפשרות השניה, גם
בהתאם למצב הים ביום שישי, ביום שבת, וכיום ראשון, בימים אלה הים
היה סוער עם רוחות דרומיות-מערביות ויצאנו מתוך הנהג שמקום זה היתה
עדיין בקור, וכי התקלה קרתה בערך באיזור הזה (אל"ם בוצר מסביר את
הדברים במפה), ואם זה המצב, היא נדחפה במסך יומיים לכיוון קפריסין.
לכן, החל מיום שבת התרכזנו, מבחינת כלי השייט, בחיפושים באיזור זה של
דרום-קפריסין.

בימים שונים השתתפו בחיפושים כלי שייט שונים.
בימים ראשון שני ושלישי השתתפו קרוב ל-30 כלי שייט, ובמסך היום היו
קרוב ל-17 מטוסים. החלק הזה כוונה הלוך וחזור במסך מספר ימים. עד יום
שני היה מזג האוויר ברוע, גשום, עם ראות לא טובה, אבל ביום שני היה
מזג אוויר טוב יחסית, עם ראות טובה. יש להגיה שאם פשוט היה על-סני
המים ובולט במידה מסויימת על פני המים הרי הוא היה נמצא אצלנו שני.

המטכנו בחיפושים בעזרת הצי השישי והבריטיים
עד יום חמישי, ועד בכלל. ביום שישי, ביום שבת, וכיום ראשון התרכזו
החיפושים בחלק הדרומי, שהוא פחות סביר, ולקחו בו חלק חיל הים ואגרות
הסוחר.

א. רימלט:
מה מידוש הדבר ביחס לשידור מפוקפק או
שהמחייבות שלו מוטלת בספק?

אל"ם בוצר:
התקרבה צוללת, אקיסה קשר בהתאם לבוהג
הבין-לאומי, שלפיו עמדה הצוללת עם מסקרת
חיל הים. נשאלה כיצד היא שומעת והיא הודיעה: 3 - 4. הצוללת הודיעה
למסקדה שהיא שומעת 5 - 5, הודיעה שיש מברק, ובזה מסק הקשר.

ג. כהן:
מדוע זה לא מהיימן?

אל"ם בוצר:
היתה התקשרות עם שתי תחנות, שמת קריאה
של שתי התחנות ושימוש בנהל-בין-לאומי.
זה לא היה מברק מוצפן. זו היתה העלמות מהקשר ללא חזרה, למרות שהודיעו
שיש מברק. היתה הודעה שיש מברק לחיל הים, ולא הית שידור חוזר כדי
לשדר את המברק, ולכן אנחנו רואים כיום את הקשר הזה כמפוקפק.

ח. לגרמא :

מהי ההשערה ביחס לשרר זה?

א. ל"ס בוצר :

יש גקשר לכך כמה אפשרויות. היות והשתמשנו
בנוהג הבין-לאומי ואפשרויות קריאה קבועים,
יש אפשרות שתחנה חובבת או כל תחנת חוף עבחה והשתמשה בשם הקריאה. אפשר
גם שהיתה כאן טעות של האלתושאי ושיבוש של אות אחת עלול להטעות. החל
משעה 8.00 לא היה קשר. האלתושאי והתחנה ניסו להקים קשר, ואדם אשר רוצה
לקלוט משהו, הדי מסבצ הדברים שגם דבר שאיננו ברור הוא רואה אותו כאילו
קלט משהו שהוא רוצה לקלוט.

א. בן-אליעזר :

כל שלוש האפשרויות שהוזכרו - שקיעה, או
צירוף של תקלות, או חבלה, הן בדרך-כלל
אפשרויות הקיימות דווקא לבני צוללת. אבי מביח שהדעת נותנת שדווקא
האפשרות השלישית צריכה היתה להיות מובנת בחשבון מראש. אנחנו נמצאים
במצב של סלחמה ומאחורינו האסון של הסבעת "אילת", ואבי שואל: כיצד
אפשר להבין את מקורת הקשר אחת לשמונה שעות, ומדוע לא ניתנה הוראה
להתקשר אחת לשעה או אחת לשעתיים? כיצד אפשר להבין את שליחתה של
הצוללת, שהיא חדשה אצלנו, ללא ליווי? מדוע צריך היה לעשות תפרונים
בדרך הראשונה לחוף המולדת ולא להתחיל בהם לאחר שהצוללת מגיעה לבייתה?

אבי מבין שביום השישי כבר היה ברור שאין
קשר עם הצוללת, ונשאלת השאלה: מדוע נשלח באותו יום רק טוסט אחד ומדוע
לא נבקשו האמצעים הדרושים לשליחתם של מטוסים רבים יותר?

אם נביא בחשבון את מטי האפשרויות - שקיעה
או צירוף של תקלות ומפירוש הדבר הוא שהצוללת נסעכה, האם לא צריכים
היו לצוף על פני המים דברים שונים אשר נמצאו בתוך הצוללת?

ס. אונגא :

אשר להתקשרות: בעתונות היו השערות כאילו
היתה כאן הטעיה זדונית ורצון לחטות על משהו.

האם יש סמס בהשערות אלה?

ח. לגראו :

ביום חמישי בשעה 8.00 בבוקר כבר לא היתה
התקשרות, ובאותו יום בשעה 12.00 בצהריים
היתה התקשרות בלתי מובנת, כלומר, ביום חמישי בבוקר כבר התעורר סימן
שאלה. החיפושים התחילו ביום שישי בבוקר, אבי שואל: במצב זה, האם אי-
אפשר היה להתחיל בחיפושים או יריים מיד ביום חמישי? האם אין קשר קודם
סיוחד במקרה חירום? האם אין קריאה ברורה יותר לזיהוי, כדי למנוע הטעיה
אפשרית?

בעתונות התפרסמו ידיעות מפי מומחים, כאילו
כבר לפני חמש שנים הצוללת סיימה את יכולת הסעולה שלה, דהיינו, הכלאי
אכל אותה ומנחנו שיפצנו אותה מעבר לסבירות שלה.

ג. טאיר :

אם יש השערה ביחס לחבלה הייתי מבקשת לדעת
אם יש גם הצחה היכן היתה החבלה, מדוע,

ועל-ידי מה ומי?

ד. מרס :

גם אבי הייתי מבקש לדעת מהי הסבירות ומהי
אי-הסבירות ביחס לאפשרות של חבלה.

היו"ר ד. הכהן :
כאשר מדברים על אפשרות של חבלה האם יש קשר
בין העלמה של "מינרב" ובין בואה של "דולמין"?

ועדת חו"ב
6.1.68

ס ר ד י
דף מס' 25 מתוך 7 עותקים
דף מס' 6 מתוך 7 עותקים

ג. כהן:
הייתי רוצה לשמוע מהי ההשערה ביחס למצורף,
שלגביו נאמרו כמה טרמים.

גם אני מניח שלא היתה חבלה, אבל מענין היה
לשמוע על מה אנשי הצבא מבטטים את הארגומנטציה בנקודה זו, ~~הארגומנטציה~~ כהנהגה ייבן,
ממשרות של חבלה היא פחות סבירה.

י. רפאל:
אם מנחנו מניחים שהיתה כאן חבלה, האם נוכח
מה שקרה יהיה חיל הים מוכן גם בעתיד לקלוט
כלים ישנים לשם שימוצם?

שר הבטחון ס. דיין:
באחד הימים נקיים דיון על מערך חיל הים.
אלוף-משנה בוצר איבנו מוסמך להשיב ביחס
למה שחיל הים יהיה מוכן בעתיד.

ש. טרס:
מינרב היא צוללת חדשה, וגם לה קרה אסון.

י. רפאל:
אשאל אחרת: אם אטננו היתה כאן תקלה, האם
יכול להיות שהיתה זו תוצאה טהעובדה שה"דקר"
היתה צוללת ישנה?

כאשר מדובר על חבלה, האם מביאים בחשבון גם
ממשרות של חבלה לפני ההחלטה?

האם יש גם ממשרות של לכידת צוללת?

ח. צדוק:
אין מנחנו מעריכים את הסיכוי לפענח את
התעלומה מעבר למה שאנחנו יודעים היום, והאם
יש עוד מקום לפעולה בכיוון זה.

א. רימלס:
האם כנסך זמן הפלגתה של הצוללת השתדלנו לקבל
דיווח או ידיעות מודיעיניות על כלי שיים
מצריים או רוסיים הנמצאים בשטח?

א. בן-מליעזר:
אני מנין שפנינו וביקשנו עזרתם של הבריטים
ושל האמריקאים. האם פנינו גם לרוסים גם-
התיכון בבקשה שיעזרו לנו בחיפושים?

שר הבטחון ס. דיין:
פנינו לרוסים גם באמצעות האמריקאים וגם
באמצעות הבריטים, אשר הציעו לנו קשר אחר
עם הרוסים, דרך שגרירות הולנד, הרוסים בקשו פרטים שונים, נתנו להם
את הפרטים ויותר לא שמענו דבר. הפנייה היתה בשלב מוקדם. התייעצנו
בענין זה עם האמריקאים, עם לא תהיה בכך משום הכבדה על הצי השישי,
והאמריקאים הסכימו. האמריקאים אמרו שהם סקבלים על עצמם להתקשר עם
הרוסים, אבל לאחר שהודיעו לנו שאין הם מצליחים בכך בקשו מאתנו שנמצא
דרך אחרת כדי להתקשר עם הרוסים, ומנחנו עשינו זאת. כפי שמרתה, זה
היה סיד בהתחלה. נדמה לי שלבנון הודיעה בשלב מסויים שהיא עורכת חיפושים
ליד החופים שלה.

אל"ם בוצר:

מנסה לענות על השאלות באופן כללי.

השימוצים בצוללת התחילו להתבצע בשנת 1965 והעבודות בה נסתיימו בשנת 1967. השימוצים נמשכו שנתיים והם נערכו תחת פיקוח לפי מסנדרטים של הצי הבריטי, נוסף לצוות פיקוח של מהנדסים שלנו. כל השימוץ לווה על-ידי חלק מהצוות, כאשר הצוות מלווה את השימוץ, חלק משתתף בו וחלק מסקח. עם סיום עבודות השימוץ עברה הצוללת בדריקות בהתאם למסנדרטים בצי הבריטי והידוע שלנו, שאני סבור שהוא טוב. אני משוכנע שלאחר עבודות השימוץ ולאחר הדריקות שנעשו בה היתה הצוללת בטוב טוב, מסוגלת לצלול, לפעול, ולבצע כל דבר.

ש. סרט:

האם היו הפלגות בסיון?

אל"ם בוצר:

היו הפלגות, היתה צלילה סטטית עד לעומק של 350 רגל, כאשר העומק הרגיל הוא 300 רגל ולא יותר מ-150 רגל באימונים.

הצוות אופן גם במרץ וגם באוגוסט. הוא עבר אימון סטיים בפיקוח הצי הבריטי באנגליה. הצוות מורכב מצוללנים אותיקים ולחלק מהם ותק של עשר שנים. הפחות ותיקים עברו את כל סדרות האימונים כנהוג בצוללת בריטית. בפיוס האימונים עברו הצוללנים מבחן של רמה עם תרבילים ותקלות שנעשו במיוחד. הצוללת עזבה את אנגליה עם צוות ברמה בבוהה ועם אמינות של הציוד והמערכות שלה. הצוללת היתה כשירה לפלחמה בדרכה חוזר לה לעשות אתלס מהתנועה בצלילה, כאשר צלילה עבור צוללת היא תנועה ופעולה רגילה כמו טיסה למטוס. בתנאים קשים צוללת תעדיף לצלול ולא לצוף. זה אימון סביר, רגיל, שכל צוללת כאשר היא יוצאת או מתקרבת או צריכה להגיע לאזור פעולה בחופי אויב תעשה את דרכה בצלילה, כל צוללת ממעטת במקרים כאלה לעלות או להעלות חלק מהתרכים שלה, מאש שם התבלה.

אשר לקשר כל שמונה שעות. עלי לציין כאן כי בדרך-כלל סטייביט הנורלים התקשרות אחת לשתיים-עשרה שעות. הצי הצרפתי, לרובמה, נוהג לערוך בקורת קשר אחת לעשרים-וארבע שעות. היות והמעלה מבצעית של צוללת היא בדרך-כלל לטווחים מרוכזים עם צלילות פשוטות כשאינן מפורטות של התקשרות טחת לסים, הרי כדי לא לסכן אותה על-ידי גילוי הקשרים אתה הם בלתי רחופים. כדי לשדר היא צריכה להעלות את הפרסקופ.

א. בן-אליעזר:

האם "דולפין" שטה על-פני המים?

אל"ם בוצר:

כן. את "דולפין", בניגוד ל"לווייתן" הפעלנו לא עם הצוות המלא ולא כאניה או צוללת אשר צריכה להיכנס למעילות מבצעית. לעומת זאת, "דקר" היתה כשרה ומוכנה לכל פעולה מבצעית, ולכן גם לא ראינו צורך בגיבוי. ההבטחה הטובה ביותר לצוללת היא בצלילתה, ול"דקר" היתה המפורטת והיה הכושר לעשות זאת.

כאשר צוללת שוקעת היא נמנעת, היא עלולה להיסעף בשתי צורות קיצוניות. במקרה אחד עלולה צוללת להישר לבמרי ואז גם יצונו על-פני המים חלקים שונים; וישנה אפשרות שהיא תיסדק, היכנסו לתוכה סיוס ושום דבר לא יצוף. אין לי תשובה לומר מה קרה עם "דקר".

אל"ם בוצר:

אשר לשאלה מדוע שלחנו לראשונה רק מסומ אחד, ומדוע לא בשלחו יותר מסומים. אבי אומר היום שהקשר שנתקבל ביום חמישי יש לראותו כמפוקסק, בבחינת חכם לאחר המעשה, אבל ביום חמישי, כשהוא נתקבל, לא ראינו טיבה לראותו כמפוקסק, המפוקסקים לבני אותו קשר גברו לאחר הקשר של יום ששי, אלמלא הקשר של יום שישי, שאבי רואה אותו כמפוקסק מאד, אינני יודע אם הייתי אומר היום שהקשר של יום חמישי מפוקסק.

הצוללת יכולה היתה להעביר מברקים מוצפנים, זאת אומרת, תוכן מברק מוצפן בהתאם לקוד. נזהג בהתקשרות היה בהתאם לזהב בין-לאומי כי בדרכה התקשרה הצוללת עם תחנות אזוריות. אפשרויותיה מבחינת קשר היו כמאפשרויותיו של כל כלי שיט אזורי, אבל היו לה אפשרויות להעביר מברקים מוצפנים. כל המברקים אלינו הועברו במוצפן.

היות וביום חמישי ראינו את הקשר כקשר או כסימן שיש לנו קשר עם הצוללת, לא שלחנו מסומים ביום חמישי, אבל כאשר לא היה קשר נוסף בשעה 8.00 בערב עשינו הכנות לשליחת מסומים. מסומ שהיה יוצא באותו לילה ללא מכ"ם לא יכול היה לצלות דבר. שלחנו את המסומ עדיין מתוך הנחה שיש תקלת קשר עם "דקר", אבל ובהתאם להוראות שקבלה "דקר" עליה לעלות לציטה ולנסוע במהירות האפשרית הביתה. במשך הלילה שלחנו מברקים בהם הודענו שאנחנו שולחים מסומ שינסה להקים קשר. יצאנו מתוך הנחה שהמסומ יגלה אותה. המסומ עשה סריקה עד קרטים. כאשר ראינו שאין תוצאות הפעלנו את כל חיל האוויר, את חיל האוויר הבריטי ואת הצי השישי.

אשר לחוות ועתו של מוסחה ביחס לגילה של הצוללת. צוללות מסוגה של "דקר" משרתות עדיין גם בני הבריטי, נכון אמנם שהן במצאות בשלב של הוצאה מפעולה, אבל לא מפני שהן אינן טובות, אלא מפני שלצי הבריטי יש טובות מהן והוא מצומצם בכוח אדם ובתקציבים, נדמה לי שאחרת הוא היה מסמיך להפעיל אותן.

אשר לאפשרויות של חבלה. הצוללת נקטה באמצעים מוקדמים, באמצעי זהירות והבטחה בגר אפשרות של חבלה. כל ציוד וכל מטקה שהגיעה לא הוכנסה לצוללת באריזתה המקורית, ודבר זה חייב שמירה ובדיקה לגבי העולים ויורדים. נכון שלא היינו מסוגלים לבצע בקורת במהלך כל עבודות השיפוץ, אבל היתה בקורת כאשר הצוללת נמטרה לנו. התחמית של הצוללת בבדיקה על-ידי צוללנים. אני חוזר ומדגיש שחבלה היא אפשרות מאד בלתי סבירה במקרה זה, אם כי לא הייתי מוציא אותה באופן מוחלט מכלל אפשרות, מפני שעלולה להיות אפשרות של הנחת מטען חומר נפץ עם השגיה מאד ארוכה, או אפשרות שבעת השיפוץ היתה תקלה טכנית שתוסיע בשלב מאוחר יותר, אבל, אני חוזר ומדגיש שזו אפשרות מאד בלתי סבירה, אם כי אי-אפשר לא לציין אותה. אין לי תשובה טכנית כדי להצביע על טוב של תקלה. אנחנו מנסים בחיל ליצור מודלים של אפשרויות של תקלות, אבל אפשרות של תקלה טכנית שלא יורגש בה במשך כל הבדיקות הרגילות ואשר תוסיע מאוחר יותר, היא כמעט בלתי אפשרית, מאד בלתי סבירה, אבל לא הייתי מודיר אותה מן הפרק. עלי לציין גם אפשרות של היתקלות וטגיעה בצוללת תוך כדי תנועה, אם כי גם זה מאד בלתי סביר.

ועדת חו"ב
6.1.68

סודי
דף מס' 7 מתוך 28 דפים
עותק מס' 6 מתוך 7 עותקים

אל"ט בוצר:

יש לי טסק ביחס לאפשרות לפענח את התעלומה, הן מבחינת האפשרות לפעולות מבחינים שבו היא אבדה הוא גדול. האפשרויות לבצע חיפושים בעומקים כאלה הם מדגבלים מאד, ולכן הסיכויים קטנים. רבות הן האפשרויות לעלות על הדיים שרבים ולחשוב שזו הצוללת. הדיים מקבלים גם מטלע. עד כמה שידוע לי לא קיימת אפשרות לרדת לעומק כזה עם כלי זה או אחר. מכל טקום, אנחנו בורקים את האפשרויות הסבניות. אולי למרצות-הבריית יש כיום אפשרות להגיע לעומק כזה.

אשר לידיעות מודיעיניות. למי מיטב ידיעתנו, הצי המצרי לא היה בחוץ באותה תקופה. הצי הרוסי פעיל בים-התיכון, אבל לא ידוע לנו על סיקומו המדוייק, ולא אוכל להשיב אם באותו איזור או באותו בתיב היו כליים רוסיים.

מינבי מוצא קשר מיוחד בין הצוללת הצרפתית מינרב ו"דולמין". הצוללת הצרפתית אבדה באימונים ליד טולון, בקרבת הנמל. העומקים שם גדולים. השטה הסביר שבו היא אבדה נסרק. המסקנה שנתקבלה היא שהצוללת ירדה לקרקעית בעומק כזה שהיא נמטעה, ולפי הערכתי זו גם הסיבה שהחיפושים אחריה נפסקו כעבור שלושה ימים.

י. רפאל:

האם יש אפשרות ללכוד צוללת?

אל"ט בוצר:

אמרת שמינבי רואה אפשרות של סביעה בצוללת תוך כדי מהלכה, ואני מוסיף ואומר, כולל

אפשרות של לכידתה.

היו"ר ד. הכהן:

אני מבין שלפני הוועדה תעמוד השאלה של סביעה עם נציגי המספחות של מלה שהיו בצוללת,

כפי שהגיע להם שר הבטחון.

שר הבטחון מ. דיין:

אמרת להם שאני ממליץ על כך לסני ועדת החוץ והבטחון.

תוך תקופה מסויימת, שמינבי יכול לבקוב בה, אבל לא תקופה מרוכה, נביא גם לפני הוועדה הזאת, אבל לא רק לפני את התכנית שלנו לסדר הכוחות של חיל הים. נעשה זאת לא רק לפני ש"מילת ו"דקר" אבדו ויש צורך ללמוד לקחים, מלא גם בגלל שאלת באב-אל-מנדב ותפקידו של חיל הים.

אשר ל"דקר". הכרזנו על הצוללת וצוותה כעל

נעדרים, ואנחנו שוקלים למשך כמה זמן. אני מניח שזה עניין של חודש או חודש וחצי, משהו מעין זה, אנחנו שוקלים עכשיו את הדבר. באמר שאם עד אותו מועד שייקבע לא יודע לנו דבר נוסף הרי באותו תאריך, שייקבע שם מראש, נכריז על האביה וצוותה כאבודים, והחלק הטקטי של האבל ייקבעו לאותו יום. עלי לציין שזה האסון הכבד ביותר שהיה לצה"ל, והוא במ ~~שאלת~~ אחרי אסון "מילת" באילת" היו 84 הרוגים ו-17 נעדרים, וכאן מדובר על 69. ~~גם~~ המדינה, העם והכנסת יצטרכו לקבוע את הדרך הנאותה לציון.

סר הכסחון ס. דיין:

כשאני מדבר על תקופה של חודש או חודש-וואצי זה אם לפני תום התקופה הזאת לא יתברר משהו ברור, לחיוב או לשלילה. יכול להיות שלפני תום התקופה הזאת יתברר לנו משהו אשר יוכיח שהצוללת אבודה, או להיפך. כדי למנוע עיכובי נפש למשפחות ותעוועי דמיון יש צורך לקבוע תקופה מסוימת ביחס לנעדרות ולא יותר. היות ועד היום אין לנו שום הוכחה פיסית ביחס לגורלה של הצוללת מבחננו עושים מבחנה בין נעדרים לאבודים, אבל אם תוך חודש בוסף לא ברע יותר משמחננו יודעים היום, יהיה עלינו לקבוע שהצוללת על אנשיה אבודים.

בפגישה שהיתה לנו עם משפחותיהם של אנשי "דקר", אחדים מהם עוררו את השאלה מדוע הפסיקו את החיפושים והם העלו את החשד כאילו מבקשים במקרה זה לחסוך בכסף. היו שדברו מתוך אמוציות בליות על שביטת שבת בכנסת. אין ספק שאפשר להבין אותם. בדברי אליהם ציינתי שהם יכולים לסמוך עלינו שאנחנו עושים את כל הדרוש ואין כאן שאלה כספית. ציינתי ששום דלת לא סגורה בפניהם והם יכולים לפנות בכל עת שירצו הן אל ספקד חיל הים, הן אל הרמטכ"ל, והן אלי. הוספתי ואמרתי להם שאם ברצונם לפנות לכנסת אני אמליץ לפני ועדת החוץ והבטחון שתשמע את טענותיהם והשגותיהם. יש לי ספק אם להצעת זו יהיה ביטוי כלשהו, מפני שאין להם ועד. אלה שיכולים לייצג את המשפחות אין להם טענות. הטענות הן של אחרים. יכול להיות שהיה פנייה בדבר הנצחה, טעם וכדומה, אבל לא ביחס לחיפושים. סכל מקום, אינני מציע שצוודד אותם לפנות ולבקש, אבל אם יבואו - יבואו. הם עדיין לא פנו אל הכנסת. הם דברו על כך שיפנו לחברי כנסת. אמרתי להם שאני מוכן להפליץ שוועדת החוץ והבטחון תקבל אותם, אבל אינני מציע שתימטר כאן הודעה בענין זה. כרבע שהם יפנו יש לקבלם, אבל אין צורך לזרז ולהאיץ בהם.

(אלוף-משנה בוצר עוזב את הישיבה).

החלפת המטבע ברצועת עזה ובטיני

אל"ם ש. גזית:

אמנול בערב פרסמנו צו, שיחול על רצועת עזה ועל כל טיני, הקובע שהחל מ-17 בפברואר תהיה הלירה המצרית והמטבע המצרית אמורה להחליף את המטבע המלתי. כל מי שיעבור על הוראה זו וייתפס יוחרם הכסף שבידו, הוא יועמד לדין כשהעונש המכסימלי שהוא עלול לקבל הוא עד חמש שנות מאסר וקנס כספי של 10,000 לירות.

במעולה זו אנחנו מגיעים לשלב הרביעי ביחסים הטוניטריים שלנו ברצועת עזה. השלב הראשון, שנמשך ימים ספורים בלבד, היה הזמן שבו המטבע המצרי היה הילך חוקי ויחיד ברצועה. בשלב השני היה דו-קיום של שתי המטבעות, כשה-סקטו נכנסה המטבע הישראלי. קבענו אז שער חליפין נמוך, של שלוש לירות ישראליות ללירה מצרית. השלב השלישי, אשר מסתיים עכשיו, החל חודשיים אחרי הכיבוש ונקבע כ-10 באוגוסט. בתאריך זה קבענו את הלירה הישראלית כהילך חוקי בלעדי ברצועה ובטיני, אבל לא אסרנו על אחזקת לירות מצריות. כלומר, אסרנו את השימוש בלירה המצרית כהילך חוקי, אבל לא אסרנו על אחזקתה. באותו שלב נתנו ללירה המצרית טובסידיה מעל לערכה הרימלי, כשבמשך שבוע אמר היה לקבל תמורת לירה מצרית ש-וואצי לירות ישראליות. ההחלפה אז לא היתה רבה, כנראה מפני שהאוכלוסייה במקום לא העריכה שנמשך ונישאר במקום לאורך ימים. הוחלט אז בסך-הכל כ-5 מליון לירות מצריות. מאז חודש אוגוסט עברו כחמישה חודשים והגענו למסקנה שההתפתחות במשך הזמן הזה מחייבת לנקוט בשלב הנוכחי.

אל"ם ש. גזית :

הלידה המצרית, אף-על-פי שחללה להיות הילך חוקי, המשיכה דה-פקטו להתקיים כהילך מעשי ברצועה, ודבר זה הפך להיות אחד ממוקדי התסיסה והעיוות של החיים הכלכליים ברצועה. מודסנים עשירים, המייצגים טרי הדר, היו מקבלים מטבע ומחליפים אותו לטי שער נמוך בשעה שהם שלמו לירות מצריות לטי שער של שש לירות ישראליות. אותו מצב היה גם בעירית עזה. עירית עזה שיחקה משחק לאוסבי ואמרה: ל-700 עובדי העיריה אנחנו משלמים בלירות מצריות. הם טרבו לקבל מאתנו הלוואות וסבלי ממחסור בכספים. הם שלמו לעובד הנקיון במטבע שחוקה, כשאותו איש הפסיד כשליש. הרצועה הפכה להיות שטח סגור כשנוצר בה מצב של שחיקת שטרות וחלק של השטרות הפכו להיות נייר משופשף שאי-אפשר להשתמש בו. שטר יפה בסכום של חמש לירות - שווה חמש לירות, אבל שטר משופשף שווה רק ארבע לירות, ושטר שהוא משופשף מאד אין מקבלים אותו. בוצר מצב מעוות ופזורה תסיסה עז שהיו מניות אל המושלים ובקשות לשנות את הדברים. לכן בא הצו שאני מדבר עליו.

ההחלפה תבוצע במשך שבועיים, בשני שלבים. השלב הבסיסי יהיה המשך החלפת הלירות המצריות בצינורות הבנקאיים הרגילים. ללירות הבודדות ולמעות הקטנים אין כל ערך, מטני שאפשר להשתמש בהם רק במצרים. לעומת זה יש מטבעות בידי רוב העם והפלחים, שלהם אין שטרות גדולים. לבני אלה החלטנו לעשות ג'סטה - אין כאן שום דבר מסחרי אלא ג'סטה בלבד והמסד שלנו - ולאפשר להם במשך ארבעה ימים בלבד להחליף כסף זה תמורת שש לירות ישראליות ללירה מצרית, דהיינו, אותו שער שלטיו הם קבלו כאילו את שכרם מעירית עזה. בימים אלה נסגור את הרצועה כדי למנוע מטעויות של הברחת לירות בודדות לתוך הרצועה. המסד זה יחול על הרצועה, על סיני, ועל מרחב שלמה.

היו"ר ד. הכהן :

האם יש הערכה כמה לירות מצריות יש שם?

אל"ם ש. גזית :

בענין זה יש דעות והערכות שונות. המכטימליסטים מדברים על 20 מליון לירות מצריות. דעות סבירות יותר מדברות על סדר גודל של 8 - 10 מליון לירות מצריות. אנחנו מעריכים שסכום הלירות הבודדות הוא עד מליון לירות.

היו"ר ד. הכהן :

מה נעשה עם הכסף הזה?

אל"ם ש. גזית :

עם השטרות הגדולים והבלתי-משוטטמים אפשר יהיה להשתמש בחוץ-לארץ. המטבעות הקטנים

יהיו אבן שאין לה תועלת.

א. ריטלט :

אני מבין שביהודה ובשומרון יכולים התושבים להתזיק דיברים ירדניים. מה יהיה הדין ברצועה

ובסיני ביחס לדינרים?

א. בן-מליעזר :

איך קבלה האוכלוסיה במקום את ההצעה?

היו"ר ד. הכהן :

אני מניח שהחלטה בדבר החלפת הלירה המצרית נתקבלה בהתייעצות עם בנק ישראל, האם היה נסיון להתייעץ בענין זה גם עם גורם בין-לאומי בגלל ההשלכות הפוליטיות שיש לענין זה?

י. סרליון :

האם ההחלטה שנתקבלה איננה בניגוד לחוק הבין-לאומי?

אל"ט ש. גזית:

אשר לדינרים: ביהודה ובשומרון לא רק שנתר לאוכלוסייה להחזיק דינרים, אלא הדיבר הוא הילך חוקי לחלוטין, במקביל לשימוש בלירה הישראלית. לעומת זאת, ברצועה הדיבר אסור, אם כי לא בטובן זה של הלירה הספרית, ואין עבירה בהחזקתו, אבל מי שמקבל דינרים - ויש מייצגים אשר מקבלים דינרים - חייב תוך 24 שעות להצהיר על כמות הדינרים אשר בידו ולהחליף אותם.

אין לי ספק כיצד קבלה האוכלוסייה את הצו. הצו מורטם רק אתמול בשעה שבע בערב בשידורי "קול ישראל" בערבית. כמעט אין לי ספק שדלת העם והשכבות הרחבות מרוצות ממנו, וזה מה שהם ראו במשך כל הזמן. יש להניח שהאמצעים העשירים וגזברות העיריה אינם מאושרים ממנו, מטבי שהמצב שהיה קיים היה בשבילם מקור הכנסה חשוב.

לא התייעצנו בענין זה עם גורם בין-לאומי. התייעצנו בענין זה עם בנק ישראל ועם האוצר וברור שהוכחו בחשבון גם הקשיים השונים שניתקל בהם. אין איסור בין-לאומי על הכרזה ביחס לאיסור על החזקה ושימוש בטבע, מה עוד שבמקרה שלנו מדובר על מטבע של ארץ אויב. הקושי היה ביחס לשעריים שקבענו ולכן נקבע גם בצו כי השער שקבענו לענין התחלפה איננו שער חליטין.

שר הבטחון ס. דיין:

בענין זה ברצוני לציין משהו אופייני לגישה שלנו לגבי האוכלוסייה בשטחים החדשים. קודם כל קבענו לעצמנו כלל, שלא נכפה עצמנו עליהם. אילו היינו מנסים לבצע את מה שאנחנו מבצעים כיום לפני שמונה חודשים, אין לי ספק שהיינו נתקלים בקשיים רבים. הגענו למצב כזה שהם באו ואמרו לנו: במצב הנוכחי חיינו איננו חיים, הסוחרים מנצלים אותנו והעיריה מנצלת אותנו.

ר. ברטל: מה זה "הם" במקרה זה?

שר הבטחון ס. דיין:

העובדים, אלה אשר מקבלים את הכסף. ההסוניה דברו על שער לא נכון. העובדים קבלו את שכרם לטי שער של שש לירות ישראליות ללירה ספרית, אבל החנווני לא רצה לקבל בכלל את הלירה הספרית שתמורתה רצה העובד לקנות סצרכים. השימוש שהגורמים השונים השתמשו בלירה הספרית הביאה לכך שהיו אלינו פניות ביחס לשינוי. במקרה זה אנחנו נותנים טובסיה כפולה, מטבי שבלירות הבודדות לא נוכל בכלל להשתמש בשעה שאנחנו נותנים תמורתן שש לירות ישראליות תמורת לירה ספרית וזה במקום ארבע לירות ישראליות תמורת לירה ספרית. אנחנו מדברים על טבע חד-פעמי ותמורת סליון לירות ספריות ניתן ששהאאמאא מליון של לירות ישראליות. נכון שיש כאן טכנה לציכור מטויים, אבל זה בא לא רק מתוך מחשבה מדינית אלא גם מתוך חשבון צריך לתת לאוכלוסייה שם מטבע שיוכלו להשתמש בה.

אין ספק שמעשה זה לא יטבע מהרדיו המצרי ומפרסנים צרפתיים כמו רולו להטביר, שהנה ישראל נקטה בעוד צעד של השתלטות ובוודאי תהיינה לו טענות רבות אחרות חסרות שחר. מכל מקום, לגופו של דבר מה שאנחנו עומדים לעשות היה צעד הכרחי לצורמליזציה של החיים הכלכליים ברצועה ובטיני.

ג. סאיר:

באיזה אמצעים אנחנו נוקטים כדי להטביר את הדבר כמו שהוא, לעולם? כוונתי להסבר פשוט שאיש הקורא את ה"ניו-יורק טיימס" יוכל להבין אותו.

ועדת חו"ב
6.2.68

ס ר ד י

דף מס' 11 מתוך 25 דפים
עומק מס' 6 מתוך 7 עותקים

אל"ם ש. גזית:

קיימנו משיחה עם הכתבים הזרים והסברנו להם את הדברים. אם הם לא סגורלים צריכות

להוסיף כתבות וידיעות טובות.

ג. טאיר:

אני מניחה שגם השגרירים שלנו, הנספחים שלנו, ואנשי האו"ם, וכן לשגרירויות הזרות

אצלנו, יועבר הסבר.

אל"ם ש. גזית:

ההסברים כבר נשלחו אליהם.

שר הבטחון ס. דיין:

לנכרת אנשי משרד האוצר אני מוכרח לומר, שאם ב"ב בדרך-כלל יש לנו ויכוחים אתם, הרי בקשר לענין זה לא היה לנו כל קושי. היה צורך בפגישות כדי לעשות מבחנה של המצב ולחפש פתרון רצוי, אבל לא נתקלנו בקושי שבגלל העובדה שאין לאוצר כסף הוא ביססה להתחמק, להיטף. אני מציין כאן ומדגיש את מלוא השבחים לאוצר ולגישתו הנקייה הממלכתית בענין זה.

ד. אונג:

מה היה היחס עד כה למי שבא להחליף לירות מצריות?

שר הבטחון ס. דיין:

היו מחליטים שטרות של חמש ועשר לירות.

ד. אונג:

האם לדלת העם יש נציגות?

שר הבטחון ס. דיין:

אנחנו הנציגים של כל אלה שמקבלים כסף.

י. חזן:

האם הזמן שנקבע למבצע ההחלפה איננו קצר? האם ההודעה ביחס לנו לא תגיע בטווחר לאוכלוסייה

המפוזרת בסיני?

אל"ם ש. גזית:

שם תבוצע הפעולה בעזרת הליקופטרים. האוכלוסייה בסיני אמנם מפוזרת אבל מאד שבטית, ואם פונים לטרכוז העצבים כשכש מועברים הדברים הלאה. כבר ביצענו מספר פעמים מכירות מטבע לאוכלוסייה בסיני ואנחנו מתורגלים במבצע מעין זה. מתוך הנסיון שיש לנו אנחנו יודעים שאפשר להתמקד בתודעה מוקדמת של שלושה - ארבעה ימים.

מכיוון שהאוכלוסייה במקום מאד זהירה במה שנוגע לכסף, כמעט ורמי שהתושבים לא יחליטו את כל כספם.

שר הבטחון ס. דיין:

לי ברור שהתושבים לא יחליטו את כל הכסף שיש להם. הם גם לא יחליטו את כל הלירות.

צריך לזכור שהאיזור הזה איננו בכחינת מרגז סגור. במצרים הלירה המצרית מטפחה להיות לירה. אין לי ספק שקודם כל תוחלטנה הלירות המרוכזות, והתושבים ישאירו ברשותם לירות טובות. ימשיך להיות מצב מסויים בין מצרים ובין הברווים. מי שנוסע למצרים יקבל את הלירה המצרית ויחזור משם עם חשיש ותאנים. המדק השני עם מצרים הוא דרך ירדן. מי שנוסע למצור את הירקות יקח אתו את הלירות והפוך אותן לדינרים. אין מצב כזה שללירה המצרית אין שימוש בעולם.

סקירתו של אל"מ ד. כרמון - סגן ראש אמ"ן

אל"מ ד. כרמון:

נוח לי לפתוח את הסקירה שלי בכמה נקודות אשר יסכמו את העמדה הערבית כפי שהיא מתבטאת עד כה, כי העמדה הרוסית משולבת בעמדה הערבית, במה שהם מכנים בשם "חיסול תוצאות התוקפנות".

אני חושב שכיום אפשר לומר שהערבים, כפי שבטאו את עצמם בוועידת הארטום וכפי שהדבר בוטא לאחר מכן, אינם מתכוונים לשום ויתור של ממש, וכל המדיניות הנוכחית שלהם היא לנקוט באותן עמדות שתבאנה בסופו של דבר לנטיגה של ישראל, בלי ויתור עקרוני בעמדה שנקטו הערבים בוועידת הארטום. אילו הסכימו הערבים לווייתורים, הם היו מביאים אותנו למצב לא נוח. הם היו יושבים איתנו וטוענים שהם מוכנים לרוחח איתנו, ושואלים במה אנחנו יכולים להענות לנכונותם זו.

אני סבור שבגיבוש העמדה שלנו אנחנו יכולים להישען על עמדתם של הערבים. ארושם שלנו הוא, שנוכל להישען על עמדותיהם של הערבים. זה היה קודם לכן, זה הקו כיום, וזה יהיה כנראה הקו לעתיד לבוא במסגרת הנוכחיים.

העמדה הערבית, כפי שנתגבשה בוועידת הארטום, מסתכמת במרבץ נקודות: 1. לא שייט; 2. לא שלום; 3. לא הכרה; 4. לא משא-ומתן ישיר. זוהי העמדה הערבית כיום והערבים צריכים לגבש את דרכי הביצוע של עמדתם. הם צריכים להחליט אם להמשיך במאמץ המדינה, או אם בקרוב או בעתיד רחוק יותר לעבור למאמץ צבאי. לערבים כיום ברור, ואני משפט דבריהם של ערבים במסגרות סבורות, שיש תלות ברוסים גם בענין ההתעצמות, גם בענין הסיוע הכלכלי, וגם באפשרויות של "חיסול תוצאות התוקפנות" באמצעים צבאיים. יחד עם זאת ברור לערבים, והדבר קיבל ביטוי גם ב"מרבדה", שיש תלות בארצות-הברית כדי להשיג פתרון מדיני, שכרית-המועצות איננה מסוגלת להביא לנטיגתה של ישראל על-ידי לחץ מדיני ישיר עליה, וכי רק ארצות-הברית מסוגלת לכך. כל עוד הערבים לא החליטו לבטוש את המאמץ המדיני, הרי הקו יהיה שאין ברירה, אלא ללכת בדרך של לחץ לשינוי עמדתה של ארצות-הברית. הערבים חושבים, ויש להם הוכחות טובות לכך שאז המלחמה עד היום, שברית-המועצות עשויה לסייע להם בהתעצמותם. מבחינה זו הרוסים אוכזרו את עצמם עד הסוף, קודם כל כדי לאפשר להם להגן על עצמם, בעיקר נכון הדבר לגבי מצרים, אבל הוא נכון גם לגבי סוריה. הערבים מאמינים שהרוסים יכולים לסייע להם בעתיד בחיסול "תוצאות התוקפנות" הן בסיוע מדיני והן בסיוע צבאי עקיף או ישיר, אם הפעולה המדינית לא תצליח.

ברצוני לומר כי בשלב זה לא מדובר על חיסולה של מדינת-ישראל, אלא המטרה הנוכחית מובדלת כ"חיסול תוצאות התוקפנות". הייתי מוסיף ואומר, ויש לנו סימוכין טובים בחומר בקשר לכך, שהמצרים ובמ הסורים סבורים שכרית-המועצות לא תזוז להחליף לפעולה צבאית נגד ישראל מחשש של עימות עם ארצות-הברית. ברית המועצות בעצמה אוסרת זאת לערבים כיום, בלי שהם מנסים לרמות מה יהיה בתקופה מאוחרת יותר. כל זה, כמובן, אלא אם כן תבוטל ארצות הברית בקונסטלציה צבאית או מדינית עד שלברית-המועצות יהיה ברור שלא במה בחשבון התערבות אמריקאית בסכסוך.

אל"ט ד. כרמון:

בגלל סיבות אלה ועוד אחרות, הערבים עדיין לא נואשו מאפשרות של פתרון מדיני, שהמשמעות שלו היא נסיגת ישראל. הם טבטטים את הסיכויים של המהלכים המדיניים הנוספים ואת ההכרח לבקוש בהם כיום על הנימוקים העיקריים, שאמנה אותם: 1. החולשה הערבית הנוכחית איננה מותרת להם ברירות רבות; 2. על אי-נכונותם של הרוסים, בשלב הנוכחי, להמליץ על מהלך ערבי צבאי ולהסתכן במהלך כזה בעצמם, בעקמין או במישורין; 3. על הסיכוי לשבור את העמדה האמריקאית לאחר הבחירות לנשיאות. אני מדגיש את הנקודה הזאת, כי היא חוזרת בדבריהם של הערבים. הם שואבים עידוד מדברים שהם שומעים משיחות של נציגיהם עם אנשי מחלקת המדינה, ואני מדגיש שמדובר על מחלקת המדינה בלבד. הנציגים הערביים בדיווחים שלהם אומרים שהאמריקאים במחלקת המדינה מדברים על נסיגה ישראלית כמעט לבוללות ה-4 בינוני.

ט. יערי: מה סירוש "כמעט"?

אל"ט ד. כרמון:

ויתורים מסויימים של הירדנים באיזור קלקיליה ובאיזור לטרון, ויתורים מסויימים במסגרת של פשרה באיזור ירושלים. ברצוני להדגיש שגם הנציגים הערביים עצמם מדגישים בדיווחים שלהם שזו עמדה של מחלקת המדינה. טבל טקום, אין ספק שכיום נשטעים קולות כאלה, שלא נשטעו קודם. מי שעושה את השיקול הערבי רואה סיכוי כזה מצד ארצות-הברית, ביחוד לאחר הבחירות, בשנושא ההשפעה על הקול היהודי יפטיק לשחק את המשחק שהוא משחק עד כה. נוסף לכך מציינים את ביקוריהם של יוג'ין בלק ואנדרסון בארצות ערב ונסיינות של אמריקאים לשמור על סגור עם ארצות ערב.

יש כיוון למחשבה שהערבים רואים את ענין התעלה כקלף מדיני רציני לתמרון מדיני, אם כי הדבר לא הוכח בצורה פסקנית עד הטרף, אבל הם אומרים את הדברים מפורשות. אני חושב שגם טעולותיהם בשבועיים האחרונים מעידים על כך.

אני חושב שהם סומכים במידה מסויימת על הסיכוי בהרכבה של מועצת הבטחון, שישפוט את הסיכויים להחלטה מדינית, ולכן נראה לנו שהם חושבים בינתיים על אפשרות של פתרון במסגרת מדינית.

התעלה בידי הערבים היא קלף מדיני, היא אמצעי התמרון העיקרי בידי מצרים. הבעיה מתמצאת כיום לא ברמה ולא בגדה, אלא מבחינת המאבק בינינו וביין הערבים הבעיה העיקרית היא התעלה, והמצרים שתכוננים לבצל זאת בצורה מלאה. יחד עם זאת אני חייב להזכיר שענין התעלה טהורה לחץ רציני ביותר על המשטר במצרים. קודם כל יש חשש שהמצרנים יתרבלו ויסתגלו למעול ללא התעלה. דבר זה מדאיג את מצרים, ויש לכך הוכחות ברורות ביותר. יש כאן גם ענין של יוקרה וחוסר הברירה של מצר, אשר נאלץ להיזקק לסיוע כספי של יריבים פוליטיים - התמיכה שהוא מקבל מכורייית, סלוב, ומסעודיה היא שמאפשרת לו לצוף על-פני השטח. המשטר המצרי נלחץ מבפנים על כך שאין הוא מסוגל להביא לתמורה, למנוע את הקטאון ולגרום לנסיגת צה"ל.

אל"ט ד. ברטון:

אני מזכיר את הנקודות האלה כי אני חושב שאפשרי בהחלט, שברגע שתמצרים ירגישו עצמם חזקים במידה מספקת - וכאן הם יכולים לעשות טעות, ונמצר כל ימיו טעה, לדעתי, במהלכיו - גם בכוחם הצבאי, הם יכולים לעשות הערכה לא נכונה ולהגיע למסקנה שיש למצרים כוח לעשות מהלך שיביא למאחז מהעבר השני של התעלה. הסבירות של הדבר הזה איננה גדולה. אני מאמין שהערבים אינם מאמינים בכוחם להגיע לכך, אבל אין אני אומר שבעוד זמן מה הם לא עלולים להגיע להערכה שיש בכוחם לעשות זאת, מכיוון שאין אני טומך על כוח השימוש של נאצר. אני אומר לכן, כי על אף מיי-הסבירות של מהלך כזה - הוא יתכן. לא מכנס לניחוח הצבאי, כי הוא מצריך הערכה כוללת של יחסי הכוחות האוויריים. סבל מקום, אני מציע להניח, שגם אם הדבר הזה הוא בלתי סביר - הוא בכל-זאת יתכן.

אני מגיע לנקודה שהיא סגרת הדיון

הזה, והוא העניין הסובייטי. התשובה שצירתי כאן עלולה להשתנות מן הקצה אל הקצה אם הרוסים יהיו מוכנים להמליץ לפני המצרים על פעולה כזו. אינני מדבר על מלחמה טוטלית, אלא על "חיטול תוצאות התוקפנות" מסביב לעניין התעלה. דהיינו, אם הרוסים יהיו מוכנים להמליץ לפני המצרים על פעולה כזו, או מפילו לסייע להם בעקיפין או במישרין.

לפני שאני נכנס לדיון אני רואה

חובה להעמיד אתכם על שתי עובדות: באשר לחדירה הסובייטית לארצות ערב וביחס לכוחם ויכולתם הסכנית של הסובייטים לבצע סיוע או התערבות באיזורנו ובים התיכון בכלל.

במה שנוגע לפעולתם של הרוסים בארצות

ערב, נדמה לי שהורעדה קבלה סדרה של סקירות בכל הנוגע לענייני חימוש, נשק, והתעצמות בכל נשק, והיא מעודכנת מבחינה זו. אסתפק בתוטפות אשר קשורות במעולתם של מוסחים סובייטיים בעיקר בסוריה ובמצרים מאז 10 ביוני 1967 עד היום. קודם כל - היתה אספקה מהירה. אני מניח שהמספרים ידועים לכם. ארצות אלו קבלו סוגים של כלי נשק אולי קצת יותר יעילים, פרט לכך שאין להם מפציצים שהיו קודם, אבל יש "סוחוי" במקום "מיג" ויש "טי-54" במקום "טי-56". מנחנו חושבים, אבל אין לנו הוכחות לכך, שקודם עבין הרקטות מסוג "לונה". אני מדגיש שלא מדובר על טילים, אלא על רקטות קרקע - קרקע.

מה היא רקטה ומהו טיל?

היו"ר ד. הכהן:

בין שני הכלים האלה יש הבדל יסודי

אל"ט ד. ברטון:

ועקרוני. לא דובר על טילים קרקע-קרקע. היו טילים קרקע-אוויר, אוויר-אוויר, וים-ים. כל הזמן דובר על רקטה מסוג "לונה". רקטה היא כלי נשק שיש לו כל האנרגיה ההתחלתית, אבל אין לו גיהוב וכיוון של הטיל. אם כן, מדובר על רקטה מסוג "לונה", שהטווח שלה הוא 75 ק"מ.

זה נשק בליסטי.

שר הנסחון ס. דיון:

מל"ס ד. כרמון :

אני מדבר על הרקטה מסוג "לונה". בענין זה היה הסכם בין המצרים ובין הרוסים עוד קודם המלחמה. נשק זה צריך היה להתחיל להגיע בסוף שנת 1967, חלק צריך היה להיות בסוף שנת 1968 וחלק עד סוף 1970. יש לנו הרוסם, אבל אין לנו הוכחה לכך, שהתהליך הוחש. אם כן, הרי יש כאן התפתחות של עוד שלב במתן כלי נשק. יש התפתחות גם בענין המכ"ם. מצרים מכוסה כיום במכ"ם, גם במכ"ם לטווח נמוך, אבל זה עדיין איננו סוגר את מצרים בצורה הרמטית.

א. בן-מליעזר :

האם אין ידיעות על טילים?

מל"ס ד. כרמון :

לא. אין ידיעות על טילים.

יש התקדמות בנשק מלקטרוני. המצרים ממשיכים לחפש נשק כזה בארצות המערב. יש 2,500 - 3,000 מוטחים רוסיים במקום 600 שהיו בעבר במצרים, והיקף פעולתם חורג מכפי שידענו בעבר. כלומר, יש ריידה עד ליחידות הקטנות ביותר. יש הסכם עם מוטחים. מסגרת ההסכם כיום תהיה רומה, כנראה, למה שהיה בשנת 1956 - 1957, וזה מאפשר חדירה טוביסיית. אם כן, הטכניקה תהיה מטנם טובה יותר, אבל אין בכך כדי לשנות את מופיו של החייל המצרי, כפי שלא הצליחו לשנותו משנת 1956 עד 1967. יש טיטנים מטויימים בדבר סיוע כחכבון מבצעי, אבל לא קבלת אחריות. יש מיקום של מוטחים טוביסיים במערכות המכ"ם.

אני עובר לבקורה השניה, שבה אני צריך להרחיב את נתוני הידע. מדבר על גידולו של הצי הסובייטי במזרח-התיכון לאחר המלחמה, אם כי יש ידיעות שהרוסים תכננו מראש להגדיל את הצי שלהם במזרח-התיכון. הכוחות הפעילים של הסובייטים בים התיכון מתוגברים מאניות השטות על פני הים המביעות מים השחור, מצוללות ואניות עזר מהאוקיינוס האטלנטי. מטמון של סך כל האניות בים-התיכון הוא 35 כלי שיט, מהם שלוש נחתות, וזה חידוש, אם כי הכושר המבצעי שלהם מוגבל. יש 10 - 11 צוללות, ולפי דוחות מערביים אחת או שתיים מהן הן בעלות התנעה גרעינית; ויש 11 אניות סיוע, ו-10 אניות מלחמה. הצי מחולק לשני חלקים: חלק אחד באיזור סלטה שמיטמו היא לעקוב אחרי הציים המערביים ואולי גם לפעול פעולה מוגבלת. החלק השני נמצא באגן המזרחי של הים התיכון, הוא נמצא בתחליפה במלכטנדריה, מורט-טעיד, ולסקיה. נפט, מים, דלק, ומזון מבורים בנפלים אלה. בדרך-כלל צי מודרני איננו נזקק לבטיסיים, אלא הוא נשען על כוחות מטמקה ניידים, אבל במקרה זה של אניות סובייטיות, כשהן נזקקות למשהו, הנפלים של מצרים מסייעים להן.

הייתי מוסיף עוד בקודה: בקרים יש לסובייטים כוח אווירי - מפציצים - שיש באפשרותו הסכנות להגיע לכל מקום בים התיכון, גם לישראל, אלא שלוש הדרכים שלמנוי אינן נוחות והן מאפשרות ירוט במידה כזו שיש בכך סיכון למטוסים, אם האמריקאים יתערבו. הדרכים הן דרך תורכיה, אירן, יוגוסלביה, והים התיכון עצמו.

לפי הערכות מערביות, תפקידיו של הצי הסובייטי להגיש סיוע עקיף במזרח-התיכון לאחד הצדדים המערובים, על-ידי ביצוע פעילות מודיעינית, - ויש אניות מודיעין סובייטיות בים התיכון - וכן הגנה על תעבורה של אניות סוחר סובייטיות, המטמקות נשק לארצות-ערב, מהגלת פחד מפשרי על אחד הצדדים המערובים, וסיוע בביצוע מיידי של פעולות האו"ם, אם הן נוחות לסובייטים.

אל"ט ד. כרטרון:

כשאני מדבר על היקפו של הצי הסובייטי בימים-התיכון הייתי מוסיף ומציין, שתוך טרם זמן קצר, לקראת מספר מזרח-תיכונים שהרוסים שותפים לתכנונו, או תוך מספר כזה, הרוסים עלולים להכפיל ואולי לשלש את הכוחות הימיים שלהם באגן זה של הים התיכון, מהמקורות שהזכרתי. חוגים מערביים המסייבים לדעת, סוברים שעלול להיות בכך כדי לשבש את המאזן, אבל הם הרוסים יחליטו - הם מסוגלים. עלי לציין, כי בסתכונתו הנוכחית הצי הסובייטי מוגבל. אולי הוא מסוגל לברוח להרתעת ישראל על-ידי עצם הנוכחות שלו, או הוכחת הנוכחות שלו על-ידי תנועות והצהרות, אבל בנשק קונבנציונלי הוא איננו מסוגל להשיג כל הכרעה בגד ישראל. מדובר אמנם בחלק גדול של הצי הסובייטי, אבל זה חלק קטן. הוא מסוגל לסייע למצרים על-ידי שיתוף פעולה עם מצרך ההגנה המצרי בגד מטוסים, וזה יכול להיות גם בהגנה בגד מטוסים על שפת התעלה, מורס-סעיד ואלכסנדריה, על מנת חיפוי בגד מטוסים לנחיתה מן הים באיזה שהוא מקום בצפון סיני; אבל בשלב הנוכחי למצרים עצמם אין כוח רציני לנחיתה מהחוף, אם כי הם יכולים לבשת לחוף. הצי של מצרים חזק מהצי שלנו, והצי הסובייטי יכול לגונן עליהם, אבל אין להם כוח לבצע נחיתה. הם מסוגלים לבצע הרעשה של החוף כשכוחות שלנו נעים מערבה, הם מסוגלים לתקוף את הערים, אבל זה חורג מהשיקולים שלנו כאשר מדובר על סיוע למצרים. אני מציע שבטווח הנוכחי במתקם באפשרות סבייגתי מותר בקשר לסיוע הסובייטי, דהיינו, שהם מסוגלים להרתיע את הצי השישי. אם יהיה מאבק בין הצי הסובייטי והצי השישי, ואני מצטט מדו"ח, הרי הצי הסובייטי עלול לברוח אבידות לצי השישי, אבל פוטו של הצי הסובייטי שהוא יושמד, אם כי תהיינה אבידות לאמריקאים, כפי שאמרתי, ובכך יש משום הרתעה. נדמה לי שלגבי האמריקאים סיכון של אובדן גושאת מטוסים הוא שיקול רציני העלול לברוח להרתעתם, אם האמריקאים ידעו שהרוסים מסוגלים ומוכנים לעשות זאת.

ברצוני לציין, שבסקרה של סתיחת התעלה

על-ידי המצרים, יכול להיווצר מצב פרדוקסלי של נוכחות אניות רוסייות על-ידי איסמעליה, כשהרוסים בלעדית משתמשים בתעלה, ולכך יש משמעות מרחיקת לכת. מענין הוא שבשלב הנוכחי הרוסים נמנעים להגיע לסואץ. יש להם אפשרות של תמרון בימים-התיכון, ולמה להם לאיכנס לסואץ, להסתכן ולאפשר לישראלים להטביע אניה סובייטית?

שר הבטחון מ. דיין:

הם שמו לב לעובדה שהישראלים הטביעו
אנייה אמריקאית, ובשנת 1956 פתחו הישראלים
באש על אניה בריטית בשרם-א-שייך.

אל"ט ד. כרטרון:

אם הרוסים יחליטו לסייע למצרים סיוע עקיף, כיצד יתבטא הדבר? - בתמיכה ימית בפעולה של נחיתה, הצבת מטוסים בשדות תעופה מצריים, תוך הכרזה פומבית שהמבטא היא להרתיע את צה"ל מתקיפת השדות. זה יכול לסייע למצרים בסקרה של נסיון להקים מאחז בלבד, ובסקרה כזה ההרתעה גדולה יותר. כאן מצבם של הרוסים לא על מאחז בלבד, ובסקרה כזה ההרתעה גדולה יותר. כאן מצבם של הרוסים לא כל כך נוח, מפני שאם הם רוצים ליצור הרתעה כזו, הם חייבים לחשוב גם על סקרה שישראל לא תירתע, ואז הרוסים עלולים למצוא את עצמם מעורבים במאבק כשהם חלשים, בשלב מסויים, מכדי שתהיה להם אפשרות להגיב ולנצח. אני אומר כאן הערכה שמקובלת גם על חברי, ושאני מכנס אותה גם על שיחות עם גורמים שונים. מאבק עם כוח סובייטי מוגבל, אם יהיה חליילה, מבחינת התוצאה הרי אני מאמין שהסייסיים שלנו טובים יותר. זו טזה שנשמעה גם בסומבי, ואינני חושב שהיא מצויה מן האצבע.

י. סרלין:

לכמה זמן צריכים הרוסים כדי לשלש את כוחם?

אל"ם ד. כרמון:

אם מדובר על מטוסי קרב, זה לא ענין של יום או יומיים. נשק כזה אי-אפשר להעביר באוויר, ואם מעבירים אותו באוויר יש צורך להרכיבו וזאת אי-אפשר לעשות כשדות התעופה מופזלים, ואם הם אינם מופזלים גם אז יש צורך בזמן. מכל מקום, זה לא יכול להיות בהיקף כזה שיהיה בעל כושר הכרעה נגד ישראל - אני מדבר על היקף המתקנים הקיימים במצרים, אם כי נקודה זו לא נבדקה עד הסוף. בודקים ולומדים אצלנו עכשיו מהו בוסרם של השדות הסוריים לקבל מטוסים סובייטיים.

עלינו לנתח עוד את הסבירות של הטלחה רוסיית לפעולה מצרית טובבלת בתעלה, בלי תטיכה סובייטית או בתטיכה צבאית עקיפה לפעולה כזו. הבעיה עלולה להתמצות בפעולה טובבלת באיזור התעלה או בהתערבות רוסיית ממשית נגד ישראל. אני חושב שעלינו להגדיר לעצמנו מה עלול לדחוף את הרוסים לפעולה כזו, מה עשוי למנוע או להכביד על ההתערבות שלהם, ומתי פעולה כזו עלולה להיות צפויה אם היא אמנם אפשרית.

אנסה לנתח את הנקודות אשר עלולות לדחוף את הרוסים, וכאן אני רואה כמה גורמים אפשריים. יש לציין ש"ביסול תוצאות התוקפנות" הוא אינטרס רוסי חיוני שמדרגה ראשונה, והייתי אומר שזה הסכלול הראשון שבגללו הם עלולים להירחף. ברית-המועצות מוכנה אולי לבלוע מהלומה ליוקרה שלה מטעמה שמדרגה כבון ארצות-הברית, אבל ספק אם היא מוכנה לפגיעה ביוקרתה מצד ישראל, בלי שתקוט אמצעי נגד. אני חושב שביטוי ראשון לענין זה הוא נסיגה של ישראל. לא הייתי טוען לזלזול בנקודה זו, כי יש השלכות עולמיות לאובדן יוקרה שספגו הרוסים במלחמת ששת הימים. כמכלול שני הייתי אומר, שלא-הצלחתם של הרוסים, בכל דרך שינקטו, להביא לנסיגת מה"ל, עלולות להיות תוצאות מרחיקות לכת בעולם הערבי; הוא הדין לנסיגה ישראלית, אם תהיה, בנתונים שבהם רוצים הרוסים כלומר, שתבוזע נסיגה אבל המתיחות תישאר ותאמשר להם להמשיך ולחדור - ובזה הם רוצים. כמכלול שלישי של גורמים צראה לי שאם אמנם קיימת או תתגבש בעתיד תכנית סובייטית גלובלית כמו בקוריאה או בווייטנאם - ואיש איננו חכם שידע אם זו התפתחות מקרית אשר נובעת מצרכי המאבק המקומי של כל אחד, או אם זו תכנית כוללת מרחיקה לכת - זירת המזרח-התיכון יכולה להתפך או לאיזור הסחה או למערך אנטי-סערבי, גם אם תהיה זו תוצאה של גורמים מקומיים. אינני נכנס לפרשה האמריקאית כי כאן יכולות להיות סברות שונות. אני רוצה להאמין שאם באמת מתברר שיש עמדה רוסיית מתוכננת גלובלית כזו, זה יגרום להקשחה של העמדה האמריקאית; אני מאמין בכך, אבל קשה לוטר דבר ברור. מכלול רביעי סביר הוא, שבמקרה שרוסייה תצליח להשיג החלטה בטועצת הבטחון, בהרכב שיהיה לה נוח יותר לענין הערבי, החלטה בדבר נסיגה של ישראל, או אפילו היא תצליח להשיג החלטה כזו בעצרת, שהיא פחות מחייבת, ובכל טועד שהחלטה כזו תתקבל, יש בה כדי לבטל את תמיכתה של ארצות-הברית בישראל, וכוח ההרתעה שלה כלפי הסובייטים ייחלש. במקרה כזה, אם הערכים או הרוסים יהיו מוכנים לפעולה צבאית, ייעלם אחד הגורמים העיקריים להימנעותם מפעשה כזה. אני רואה דבר כזה סביר ביותר.

מל"ס ד. כרמון :

מה עשוי לסנוע או להכביר על ההתערבות הרוסית? - החשש מסכני הסתכנות בעיסות צבאי כולל עם ארצות-הברית. כחודש יוני חששו רבים מאתנו להתערבות רוסית תוך תקופה קצרה, והיה בטחון שיהיה איום רציני, אבל לשמחתנו לא התממש לא זה ולא זה.

ג. מאיר :

מהי הסיבה לכך, למי הערכתך?

מל"ס ד. כרמון :

אי-הנכונות של הרוסים להסתכן בעיסות ולהתקרב לקו האדום, שבו הגבול מטושטש. היה ברור לרוסים וברור להם עד היום, שכוחה של ברית-המועצות באיזור הים-התיכון הוא נחות מזה של ארצות-הברית הן בספינות והן בכוח הפעלת מטוסים, ואם ארצות-הברית תחליט להיכנס ויהיה מאבק, ספק גדול אם השפעתם של הרוסים תישאר לאחר מכן.

כמי שאמרת, הכוח הסובייטי במתכונתו הנוכחית, מסוגל אולי להרתיע את ישראל, אבל אין הוא מסוגל להשיג גזרון כזה שייאלץ את ישראל לסגת, אם ישראל תחליט לא ליסוג.

אשר להערכת כוחם של הערבים: יש לי ספק אם בשלב זה הרוסים סוכנים לטמון על כוחם של הערבים אפילו לגבי מבצע סוגבל באיזור התעלה. ברור שאם יבנה כשלון נוסף מעמדם של הסובייטים לא יהיה נוח. הסובייטים ידאבו לסנוע כשלון מבחינה צבאית.

יש לנו סימנים ברורים שהרוסים סבורים שהסיכוי לפתרון מדיני הוא בהסדר עם ארצות-הברית שתלחץ על ישראל, והסיכויים לכך סבירים לאחר הבחירות בארצות-הברית. דבר זה חוזר ונשמע, אם כי לא כביטוי סכריע, אבל כביטוי בעל משקל יותר ויותר רציני. הם חושבים שמוטב להכין את הצבא המצרי עד אחרי הבחירות, בלי להסתכן במטלה מצרית ובלי להסתכן בעיסות צבאי שלהם עם ארצות-הברית.

בכל זאת, צריך לשאול מה יהיה אם לא תימצא הדרך לפתרון מדיני, מקובל על הרוסים, גם לאחר חודש נובמבר 1968. כל זה אם לא יתרחש משהו מהדברים שצינתי בדברי, כלומר, פזיזות מצרית ואי-נכונות לקבל הצעה סובייטית, או היווצרות של תנאים חדשים בעולם שבהם תנוטרל ארצות-הברית, או אם יחול שינוי במתכונת הבין-גושית.

נכון שמי-אפשר לקבוע מועד לסכנות החמורות ביותר, שמת מהן היא שהרוסים ינסו לתרום תרומה בלי התערבות ישירה שלהם בהתחלה, ורק אם לא תהיה להם ברירה הם יכנסו לסיוע עקיף ורחוק יותר לסיוע ישיר. יחד עם זאת אני סוכרת להזכיר שאנחנו צריכים לראות את ההתפתחות החמורה ביותר, אבל יש צורך לציין שהתערבות רוסית כזו איננה הכרחית ומי-אפשר לומר שיש סבירות של 60% או 70% שהרוסים אמנם יפעלו מאוחר יותר. יש מי שפנתה את הדברים ניתוחים תיאורטיים מרחיקי לכת - מינבי חושב שצריך לקבל את דעתם - הטוענים, שיש להם גם ארגומנטציה כללית אבל לא קונקרטית, שאם לא ישתנו הנסיבות המדיניות בעולם, ברית המועצות תהיה מעונינת להמשיך במאבק המדינאי. היא תנסה להפיק ממנו כל תועלת אפשרית להעמיק את החדירה שלה, ואם לא יסלו המשרים בטוריה ומצרים קיים סיכוי מצידה של ברית-המועצות, שעל רקע העיסות עם ישראל תוכל להעמיק את השפעתה באיזור. המכשיר העיקרי שהיא תשתמש בו יהיה היטוש צבאות ערב וסיוע להכנתן למלחמה.

אל"ט ד. כרטון:

אבל על כל השיקולים האלה יש בעולם אחד גדול: החשש שיכול להיווצר מצד הרוסים ספגי התמוטטות של המשטרים. מצב כזה יכול להחשב כעילה לפעולה להצלת המשטרים. אינני רואה סיכון לנאצר, אבל אם ייווצר מצב כזה יכול להיות בכך שיקול נוסף מצידה של ברית-המועצות, נוסף לאלה שהזכרתי, לבוא ולהתערב התערבות רצינית יותר באיזור.

ג. טאיר:

תמיד יש מקום והכרח לחשוד בטסיים דטרטמנט. אבל בעבר היו לנו הוכחות שמה שסגריד או טיטהו מסגרידות ערבית מדווח לביתו על הצלחתו בטסיים דטרטמנט, לא תמיד טרופיק. הייתי רוצה לדעת באיזו מידה אתם מוכנים לחשוד גם בטרווח.

אל"ט ד. כרטון:

אנחנו חושדים בכל הטרווחים הערביים. משנת 1948 עד היום לא ראיתי צורך להתייחס למסירות הריווח, כי החשבון בעיני היה איך מתרשמים המנהיגים הערביים.

ג. טאיר:

האם מתקבל על הדעת, אחרי חודש יוגי, שנאצר יעשה צעד צבאי מתוך טעות שלו או בגלל לחץ פנימי, גם אם לא תהיה לכך הסכמה רוסיית?

אל"ט ד. כרטון:

קשה להניח, אבל אי-אפשר לסמוך עליו.

שר הבטחון ס. דיין:

לאורך-משנה כרטון יש נוסחה של "הקטן גורר את הגדול". יכול להיות שיקול של נאצר, מפילו ביחסים בינו וביין הרוסים, לא לצאת לסלחמה, אבל לשפוך שסן למדורה, על-ידי יצירת תקריות, כדי להעמיד את הרוסים במצב שיצטרכו להיות יותר ערים ובכונים לעזרה. בזדטן לי לציין אתמול שבמצב הנוכחי יש שלושה ספתחות. הספתח הפוליטי הוא בידי ארצות-הברית, לכאן ולכאן, דהיינו, גם לבסיסה וגם למביעת מצב מדיני קשה כלפינו. היא יכולה לסדר בסועצת הבטחון מצב כזה שלא נוכח. הספתח הסלחמתי הוא בידי ברית-המועצות. כלומר, הערבים כל כך חלשים שבלעדי ברית-המועצות לא יפעלו. אבל יש עוד ספתח קטן, ספתח לליבוי והחרפת הסכסוך, והוא נמצא גם בידי הערבים, לא רק בידי מצרים אבל בעיקר בידי מצרים. יכול נאצר לקחת את ענין התעלה, לצקת עליו נפט ושמן, לעשות זאת בעזרת ובעצה אחת עם יועצים אנגלים וצרפתים. הוא יכול לגרום להגדלת הסתייחות ער שיצטרכו לקרוא לרוסים ולהביא את האמריקאים כדי שיראו שיש כאן נקודת רתיחה שמוטב להביא את הדברים להסדר. כלומר, השיקול של נאצר לסלחמה ללא עצה - זה לא, אבל יש לו גם חשבונות עם הרוסים, הוא איננו עושה מה שהם רוצים והם אינם עושים מה שהוא רוצה, וכאן יש מצב של "הקטן גורר את הגדול" כאשר הקטן עושה סקנדל. בנקודה זו של ליבוי אש במזרח-התיכון ובתעלה יש לנאצר ספתח, וכיום הוא יכול להשתמש בו גם מתוך שיקולים שלו ולא רק מתוך טעויות.

ג. טאיר:

לפי הערכתכם, האם מתקבל על הדעת לחשוב שהרוסים מפגם פניחים שעלול להיות מצב כזה שתהיה העברה לצד השני של התעלה, וישראל תראה מצב כזה כדבר לוקאלי?

אל"ט ד. כרטון:

אני חושב שלן.

אל"ם ד. כרמון :

איך אפשר להתכנן במערכת שיקולים צבאיים ופוליטיים מוטעית מסביב לבעיית התעלה? - למצרים היו לקחי מלחמה מקיפים מאד. אנחנו מדברים כאן עכשיו על מבצע קטן מימדים, שהמבט שלו מדינית יותר מאשר צבאית, כאשר משתמשים בסהלך צבאי כדי ליצור עובדות מדיניות, במצב שבו אפשר להגביל את ההיקף של הפעולות הצבאיות. את התרגיל המחשבתי הזה ניסינו עשות פעמים. אני מוכרח לגלות שרק במוח יהודי אפשר לצאת מן העניינים האלה.

שר הנסחרו ס. דיין :

הערכת המודיעין שלנו כיום היא שהטבעת "אילת" נעשתה על דעת הרוסים, שהם ידעו מזה, אבל הם לא הביאו בחשבון את הפצצת בתי-הזיקוק, וזה לא היה כדאי להם. נמצא שכאן היתה שעות שלהם. ענין "אילת" היה שיקול מוטעה של הצד השני.

אל"ם ד. כרמון :

נעשו צעדים של התמתחות שונות, איך הסצרים יכולים לחשוב על פעולה כזו, שהם יעברו עם שנים - שלושה גדודים לעבר השני של התעלה. יש להם טנקים אמטיביים ונושאי גייסות אמטיביות. הם יארגנו 300 טנקים על גשר גזרה מצומצמת, יניחו הנחה שהאמטיביות של המסוסים שלהם תהיה גדולה יותר טבער, הם לא יופתעו כמו בעבר, הם מוכנים לספיגת מהלומה גם מבחינת נ.ס. וגם מבחינת פיזור המסוסים, ואמילו יקבלו מהלומה אווירית יש להם סיכוי לעמוד במתן סיוע אווירי לכוחות שמעבר לגשר. נמצא, אם כן, שבטעות, אבל אפשר להגיע למטרה כזו.

ש. טרס :

אחד השיקולים שלהם יכול להיות שהם יכולים לחשוב שזה לא חלק לגיטימי מישראל.

אל"ם ד. כרמון :

אין ספק שעלול להיות כאן שיקול רוסי סביר, שצריך להביא אותו בחשבון.

שר הנסחרו ס. דיין :

יכול להיות גם מצב שבמתקני הטכ"ם ישבו רוטים, ואם הענין ייכשל הם יוכלו לומר שהיתה תקרית מקומית. אם תקרית כזו תצליח מבחינתם - זה פיס גדול, ואם היא לא תצליח - זה זוטא. אבל אין להניח שהדברים יתפתחו מדבר כזה עד סרחקים גדולים יותר, נניח עד קהיר.

ג. סאיר :

אלוף משנה כרמון אמר שהמצרים סגנים לרכוש פריטים מלקטרוניים במערב, האם הם מצליחים בכך? אם כן - איפה?

אל"ם ד. כרמון :

לא ידוע לנו על הצלחות, אבל אנחנו יודעים על מצעים, בעיקר בצרפת.

ג. סאיר :

בעתונות יש ידיעות על עזרה יוגוסלבית לצי הרוסי בנפלים, האם זה נכון?

אל"ם ד. כרמון :

כן.

ג. סאיר :

כאשר הערבים מדווחים על סיכוי לשינוי מצד ארצות-הברית אחרי הבחירות לנשיאות, וטמחר שזו גם הנחתם של הרוסים, האם הם מבססים זאת על העובדה שאחרי הבחירות יקטן הלחץ של הקול היהודי, או שהם סניחים שאחרי הבחירות יחול שינוי בממשל?

דף מס' 22 מתוך 25 דפים
עותק מס' 6 מתוך 7 עותקים

אל"ט ד. כרמון:

ענין שינוי המטפל לא הזכר.

ש. פרס:

האם יש ידיעה על הסכם בין אמריקה ורוסיה בדבר ריסון במשלוחי נשק?

אל"ט ד. כרמון:

אחרי המבעים שהיו בתקופה האחרונה ידוע לי שהיה רמז, אבל לא ידועים לי דברים ברורים במטת האחוזים. יש לנו ידיעות באמצעות ציבורות מודיעין, אבל הן אינן סוטמכות.

ש. פרס:

מר עמית דיווח לנו על שיחה שהתקיימה בין באה"וס לגרוסיקו, האם ניתנו לערבים עוד עצות רוטיות דוטות לאלה שנתן גרוסיקו למאה"וס?

אל"ט ד. כרמון:

יש לנו חקר מצרי אוטנטי שהרוטים לוחצים על הערבים בשלב זה לנסות את הדרך הסדינית, אבל אין שום הגדרה של זמן. אני יכול לאשר שמדובר בהורעות ובידיעות שאפשר לסמוך עליהן, והן נכונות לגבי המצב שהיה עד לפני חודש, לפני הידיעות שבידנו.

ח. לגדאו:

מה פירוש הדבר בעצה הזאת?

אל"ט ד. כרמון:

למרות את האפשרויות הסדיניות, המצרים, בהתבטאויות שלהם כלפי הכנסים, הם חשדניים. הרוטים הכניסו להצעתם, לפני שהוצעה ההצעה הבריטית במועצה הבטחון, סעיף ביחס לאיזון החימוש.

ש. פרס:

האם יש ידיעות על יחס הרוטים לנסיונות החדירה הצרפתית?

אל"ט ד. כרמון:

אינני יודע.

ש. פרס:

האם הרוטים רואים את הערבים כאור רימלי לאחר המלחמה?

אל"ט ד. כרמון:

אין צל של טק שיש שינוי בהערכה הסובייטית. הביעו אלינו התבטאויות של נציגים רוסיים לפני ידידים שונים, ואנחנו יודעים על התבטאויות מסורשות של טומחים רוסיים על הערבים. יש ירידה ברורה בהערכתם של הרוטים כלפי הערבים. אני אומר את הדברים במידה רבה של בטחון.

ש. פרס:

מישהו מטר שלאחר שנתגלה שסיים סובייטי גופל מתימן, הרוטים המתלקו מצנעה.

אל"ט ד. כרמון:

בצנעה היו 900 רוטים, ובהם טייסים. זה המקרה הראשון, בהסווריה הידועה לנו, חוץ מזו של שנת 1956, שכתוצאה מהאיום לכיבוש צנעה על-ידי המלוכנים, הרוטים פרט ל-24 איש, מרזו את חפציהם וזזו. יש לציין שגם המצרים היו מעוניינים באותו שלב ביציאתם של הרוטים, כי באותו זמן הכביד הדבר על ועדת השלושה שתפקידה היה להציל את הרמובליקה על-ידי משא-ומתן. עובדה היא שמאז ועד היום לא גדל מספר הרוטים בתימן.

ד. ברקת:

מינני בטוח אם הערכתו של שר הבטחון, שהסתמך המדיני נמצא כולו בידי ארצות-הברית, היא נכונה. היא נכונה רק במידה שארצות-הברית תהיה מוכנה להפעיל וטו בשעת הצורך, אבל מינני בטוח אם היא תהיה מוכנה לעשות זאת.

אל"ט ד. כרמון:

סתוך הדברים ששמענו מסתבר שגם הרוסים וגם המצרים מערימים בשלב זה סתרון מדיני. אלוף משה כרמון קשר עניין זה עם הבחירות בארצות-הברית וצייין שגם המצרים וגם הרוסים מביאים בחשבון אפשרות שלאחר הבחירות בארצות-הברית יהיה קל יותר להגיע לסתרון מדיני.

ד. ברקת:

אז אפשר יהיה למצוא את הלחץ המדיני. האם הנחה זו מוציאה טכלל אפשרות התלקחות לפני הבחירות, או שהתלקחות עלולה לבוא כדי להחיש את הסתרון המדיני?

אל"ט ד. כרמון:

אני חושב שעל השאלות האלה עביתי הוך כדי הדיווח שלי, אם כי אולי לא במישרין.

הזכרתי את התנאים שבהם יכולה להיות נכונות של הרוסים להתערב.

ד. ברקת:

כל הזמן מבחנו שומעים שהרוסים ספקו למצרים 75% - 80% מהפוטנציאל הצבאי שהיה להם עד טלחמת ששת הימים. הצרפתים מנסים להוכיח שיש גזחון צרפתי בכך שרוסיה סנסה למנוע את הערבים להיגרר למעשים של מלחמה. האם נכונה העובדה שעד כה ספקו הרוסים רק 75% - 80%, ואם כן, מה הסיבה לכך? האם יש כאן רק סיבה פוליטית או שהדברים קשורים בהערכת הרוסים את הערבים?

אל"ט ד. כרמון:

לא בכל המקומות מדובר על 80%, כמוריה מדובר על 120%. במוריה יש כיום 150 מטוסים וזה מאד לא נוח. הנחמה היחידה היא בעובדה שהמטוסים הם בידי מוריה. השלב הראשון לבני האספקה למצרים היה לספק את מה שאפשר לצרכי הגנה, כדי להציל את המספר ולמנוע פעולה ישראלית. מניתוח מספרי האניות המגיעות למצרים - ויש לנו מספרים על כך - הרושם שלנו הוא שהקצב חזר להיות כפי שהיה לפני המלחמה. אחרי המלחמה היתה עליה גדולה במספר האניות, והקצב יותר מאוחר הלך והתייצב. יש לנו מינפורמציה על עוד טנקים, אבל אין לנו ידיעות על מטוסים, המספרים שבידנו אינם בהיקף כזה עד שיאפשרו לנו לקבוע אם מטנם מה שמגיע הוא כהתאם לקו שיכול להשתלב תחת הכותרת של הסכם לאי-אספקת חימוש במסגרת שהוסכם עליה בין האמריקאים והסובייטים. אני מאמין שהרוסים ימשיכו לספק את הנשק, זה מינטרם היוני שלהם.

אין לי ידיעה ביחס לצד הצרפתי.

ד. ברקת:

האם ידוע לנו על פעולה תגובתית מצד נאט"ו ביחס למתרחש בים-התיכון, ומה הקשרים בינינו ובינם?

רביגם.

אל"ט ד. כרמון:

הם דנים ומוציאים ניירות.

ד. ברקת:

היתה תגובה הצהרתית חריפה מצד נאט"ו.

ש. טרם:

בשנת 1969 תטה התקופה של הסכם נאט"ו. הם משתמשים בחדירה הסובייטית כניסוק להסוך קיומם.

ג. ברטת:

אבי מכין שאלוף טענה כרסון ציין כאן את "לונה 2", אבל "לונה 2" איננו השלב האחרון ויש גם "לונה 3". נאמר לנו שיש חשש שהרוסים סטפיקים לערבים גם "לונה" לטווח יותר ארוך. הייתי רוצה לדעת אם יש לנו ידיעות בענין זה.

אל"ם ד. כרסון:

זו אחת הנקודות שכל שירותי המודיעין מבטיים להתרכז בו כדי להשיג ידיעות ברורות יותר, אבל בשלב זה אין לנו ידיעות ברורות בנושא זה.

ט. אונג:

לא שמענו הרבה על התפתחות היחסים בין סוריה ורוסיה, עיראק וירדן. נדמה לי שלשם השלמת התמונה היה צריך שנדע משהו בענין זה.

אל"ם ד. כרסון:

אם יש התפתחות מאל הרוסים, הרי היא ביחס לסוריה. הנקודה שציין אמאנתה חבר-הכנסת סרס סתייחסת לנדיכוח הבלתי-מוסק ולשמה הבלתי-מסותמת שיש בין הרוסים ובין הסורים, אבל זה מעבר למה שמוגדר כאינטרס משותף שהוא נמשך. הרוסים ממשיכים לטפס והסורים ממשיכים לדבר בשבחה של ברית-המועצות, והם מדברים על כך בטומבי, אבל הם אינם מותרים על העניינים שלהם. עד לפני זמן קצר היה לחץ רוסי ברור על הסורים, כדי שישתפו פעולה עם מצרים. הטלחמה הידרדרה כתוצאה מהנסיון הרוסי לכפות שיתוף פעולה מצרי-סורי. המצרים חושדים בסורים. צריך לזכור שהסורים רימו את נאצר גם בשנת 1963. הסורים "סדרו" את מצרים, ואי-אפשר לדבר איתם. ידוע לנו על שיחות שקיימו הרוסים עם הסורים באו"ם גם בדבר פעולות החבלה, מלא שזה "לא הולך". הרוסים אינם לוחצים על הסורים, אם כי היה לחץ רוסי מסויים עליהם. אין שפה משותפת ואין הסכם בין הרוסים והסורים על דרכי הפעולה ל"חיסול תוצאות התוקפנות".

לנבי עיראק הרי הסגע אף פעם לא היה טוטאלי. לעיראקים היו מנעים אחרים, עם הכריטיים וכיום עם הצרפתים. מצב זה מעמיד את העיראקים לא תחת השפעה מלאה של הרוסים.

ט. אונג:

דיברת על סתרון מדיני, אבל כאשר הצד השני מדבר על סתרון מדיני ברור שהכוונה שלהם היא לסתרון הנראה להם.

אל"ם ד. כרסון:

בסיסה של ישראל ללא תמורה - זו כוונתם.

ט. אונג:

מולי אין הם הוזים, הלא צריך שיהיה משהו אשר יתן להם סיכוי לכך.

אל"ם ד. כרסון:

יש הבדל ברור בין הרוסים והערבים. הרוסים הם בעד חכרה בישראל, ובענין זה אין דעה משותפת, אבל מכיוון שהרוסים אינם רוצים לחתור ולא יחתרו תחת מעמדם שלהם, אין הם יכולים לצאת נגד הערבים. לכן, מבחינה מסויימת הרוסים דוחפים את הערבים לחוץ על האמריקאים. עד כה עמדתה של אמריקה הזקנה ויציבה.

דף מס' 95 מתוך 25 דפי-
עותק מס' 6 מתוך 7 עותקים

ס ר ד י

ועדת חו"ב
6.1.68

ב. מונח:
בן-גוריון קבע עיקרון, שאנחנו לא יכולים להתמודד עם מעצמה אירופית. מדבריו במצא כאילו הדוקטרינה הזאת מיננה כל כך שלמה. האם נכון כאילו יש נסיבות שאנחנו יכולים אטילו להיות מוכנים להתמודדות מוגבלת אטילו עם הרוסיים?

אל"ט ד. כרמון:
לא חלקתי על דבריו של איש ולא עשיתי השוואות עם דבריו של מישהו. דובר כאן על תחום של האפשרויות הטכניות, אם נעמוד לפני מצב סטויים, ואמרת שבמכוננת סטויים של הרוסים ובידע שיש לנו, אני מאמין שנוכל לעמוד.

הישיבה נועלה בשעה 13.15.